

Дончо
Цончев

Празнишк
без
погарък

Партиздат

Дончо Цончев

Това и онова

Преди години разказах в печата историята на моето любимо ловно куче Карло, скоро след това писателят Йордан Радичков разказа пак в печата тази история по друг начин, като почтено я озаглави „Опровержение или един румб наляво“, така кучето Карло, вече покойно, бе обезсмъртено на два пъти от две доброжелателни пера – от две десници, които неведнъж са го погаввали по лебедовата шия било в района на Гара Верила, било в блатистите равнини край селата Казичене, Равно поле, Долни Богров.

Кучето Карло беше наше, тъй както са „наши“ блатистите равнини, които посочих (и още много, много други хълмове, долини, акациеви горички и черноземни угари), а колкото до кавичките, те нямат за цел да намекнат за елементарната юридическа собственост, те трябва лекичко да напомнят на уважаемия читател, че всъщност ние, всички живи люде, сме временна собственост на местата, които обитаваме, на нещата, които обичаме, на мигновените картини, които дълбоко се запечатват в очните ни дъна, и най-вече сме собственост на онези видения, които внезапно се настаняват в душата ни и после отказват изобщо да я напуснат.

И циганчето с калеврите, което видяхме на Гара Верила и което е описано от писателя Йордан Радичков в разказа му „Дъждовен влак“, и то е тъй наше.

И сега е моят ред за опровержение.

Хубаво се разказва за влака от Ямбол, за хората вътре, пердетата, премълчаното и дъжда, човек може тъй да пътува с нежния и силен писател хиляди мили и все пак аз, роденият на гара, отдавна поглеждам няколко възла наляво и надясно и все си мечтая за онези примамливи точки из големия свят, от които влаковете потеглят и на които окончателно спират.

Нещо подобно ми се удаде наскоро, когато с куфарчето си в ръка забелязах, че всичките тридесетина коловоза на франкфуртската гара са челни, тоест задънени, и можех да си кажа: „Ето тук е една от крайните точки на влаковете.“ Половин час по-късно продължих към Рурската област – отново с влак, никоя точка не е крайна, разбира се, виж колко добре е станало, че съм роден на гара, та да го знам толкова естествено, – видях от прозореца къде се произвеждат знаменитите ножчета „Золинген“, които ние наричаме, откакто се помним, „Солинген“, просто ей тъй, както наричаме крачните шевни машини на нашите лели „Сингер“, чули тази дума от самите лели и весело нехаещи, че било ставало дума за марката „Зингер“, което, казват, значело „певец“. Хубава дума за шевни машини, но не това е, което искам сега да разкажа, макар че

Рурската област предизвиква спонтанно у мислещия човек толкова от неизбежните размишления, както и селцето Хедргинген, чиято околност пребродих във всички посоки, тъй като литературните и философските разговори, за които там бях поканен, траят, да речем, три часа дневно, а самият божи ден е твърде, твърде по-дълъг.

Какво правя тук? Ето въпроса, който ме занимаваше с такава упоритост, че в отделни моменти се плашех да не съм мръднал душевно. Той сега се надигаше леко и неудържимо, изгърбен в мен тъкмо като знака, с който се правят въпросителните изречения, аз му въздъхвах, повдигайки рамене, той се извисяваше отгоре ми – подобен на душ, обливаше ме по главата с нови въпросчета и заприличвах на мокра кокошка, умъдрена между мълчащите старинни замъци и потискащо сресани-те зелени поля.

Хранят ме, плащат ми, внимават да остана доволен от всичко и... Защо съм тук, а не в блатистите равнини около София? Защо не съм при пилетата, които сега квачката води – наперушинена като змей! – в неугледния ми, разхвърлян новохански двор? Така ли биха се чувствували тези чисти, розови германци там, както аз тука? Тогава какво сме ние, хората? Може би само онова, което помним около собственото си детство, около всекидневието си – каквото и да е то?

Голямо пъшкане беше... Голямо мълчание. На всичко отгоре трябваше и аз да се усмихвам – да не обидя любезните и безупречни домакини.

Една разкошна вечер имаше, разбира се, когато югославският писател Драган Алексич поклати глава срещу мене и въздъхна по същия начин.

– Какво, Драгане? – викам.

– Толкова разходки правиш, а не си много весел, те гледам.

– Прекалено ми е чисто навсякъде – казах.

Той трепна. Очите му светнаха и поръча по още една бира. Помня точно думите му на неговия език – и те така се запечатаха завинаги в ушите ми:

– Чиста, брате! Чиста, као гробље живих! И нема нища. Ни пас, ни мачку.

Разказах му за един умрял плъх, чийто труп бях видял през деня до една ограда. Сресан. Опашката права, успоредна на бордюрчето. Зъбите му чисти.

Още по една бира. Нашенски приказки. Дишане! Разказах му и за камъка, който си бях донесъл от гората, по-точно отрязан от пастите

„Монблан“. Но той не беше изрязван от човешка ръка и от машина, той така се беше отронил при естественото изветряване на скалите в природата. Познавам тези неща, те се виждат. Бях се попитал, докато го носех към хотела: дали пък тук мъртвата природа не се движи по строги геометрични линии, ред, после тревите и дърветата (нито едни чеп, моля ви се!), та накрая и хората действуват като нея?

(Ах, моите грапави джанки, бодливите клони във всички посоки, зверските бурени и коренища ...)

Разбира се, че се напихме с Драган, а на другия ден даже неизбежният махмурлук беше приятен.

Броех часовете, радвах се на задрасканите дати като едно време в казармата. Вечер си казвах в дванайсет часа и една минута: „Вече е утре.“ И почвах още буден да сънувам местата, които всъщност съм аз. Недонаправените предмети, приятели, пилета, квачки, безкрайни криви камъни в купчината тор и ръждивите телове от балите слама – и всичко това ме викаше и ми правеше отчаяни знаци да ида при него.

Цъкаше секундарникът, ние се приближавахме със себе си отново и имаше само една неприятност, докато стане това – самолетът.

Думата „неприятност“ в случая нищо не изразява, аз всъщност имам ужас от самолет.

Пътувал съм много пъти, разбира се. По много часове, над джунгли, океани и ледове. Но – явно – тогава съм бил лекомислен. Или глупав. Или пък не съм погледнал съсредоточено как тънките алуминиеви крила треперят. Знам, че е дуралуминий, че всичко е изчислено, и то с много резерви, като мостовете. Но онова вътре в мен не разбира от нищо. Както и да е, вълнението растеше в двете посоки и когато часът за излитане настъпи, аз приготвих най-нехайната си възможна гримаса, смесих се с непознатите безумно смели жени, мъже и пеленачета – да заема мястото си до прозореца. Някаква дипломатическа капиталистическа бабичка нещо ми измънка на всеобщия чужд език, който ме дразни и когато го разбирам, аз кимнах и тя седна до мен. Затегнахме коланите. Престанахме да пушим. Моторите ревнаха по „друг“ начин и аз гледах бебешките лица на стюардесите, които бързаха да ни заглавикват с каквото могат.

Имаше нещо *ненормално* в мисълта, че след два часа и нещо ще си бъда у дома. Чак оттука? Как така, след като за два часа едва мога по човешки да стигна от Нови хан до Верила, и то като пердаша направо през нивите и ливадите. Виж ти. Ето го всъщност днешния свят, иди се оправяй.

Нови хан, боже. Взирането в пъпките на калемите по ашламите. Сламицата в курника, пчелите по коритото на чешмата. Верила, варелите, боклуците, циганските бараки – от които всеки момент може да те лавне някой мелес, шарен като прането на телта, или пък да завърти опашка в краката ти. А може да излезе и *онова* нещо и да затътри калеври из пепелака пред тебе.

Пясъчен часовник, наистина – какво великолепно сравнение. Метафора. Alegория. Пренос-превоз, защо не. Изобщо сто думи, които значат толкова ясно: „Думам ти, дъще, сещай се, снахо.“ Вярно, че сме диванета; какво търся сега тук, в този тресящ се и бръмчащ самолет? Какво търсих в околностите на село Хердрин-ген и под стъкления купол на франкфуртската гара, където само един силен вик е достатъчен да ти покаже колко струваш? Кога наистина ще се науча да различавам *това от онова*?

Летим. Премятаме в устата си карамелчета. Храним се настървено в теснината между столовете, в пластмасовите кутии, с пластмасовите ножче, лъжичка и виличка, прием кафе и прием бира. „Загорка“. Дума, позната с раждането или много преди него. Така както на германеца му е позната по същия начин думата „Кроненбург“. Можем да разменим бирите си, разбира се, но защо (и как всъщност?) да разменим *това и онова*?

Капиталистическата дипломатическа бабичка ми се усмихна и каза на чист български с шопски останки, че по време на дълги пътувания не можела да се храни. Погледнах в пластмасовата ѝ кутия – нямаше нищо. Кимнах, обърнах се към прозореца и отново исках да разпозная реките и планините под нас. Когато успях с това, страхът от летенето изчезваше. Тези води после щяха да минат край Свищов и край Русе. В тези гори живееха животни, които се криеха, въдеха се, бяха гонени от дресирани кучета и хора с дресирани пушки. Това се ядваше. То беше нормално и нищо чудно, тъй както си зяпам и мисля за него, да вземем наистина и най-успешно да кацнем у дома.

...Вървеше циганчето между релсите или край тях и гледаше колата, в която ние бяхме – не нас. Това е моето опровержение. Тя имаше такива като нас, те всяка вечер я щипеха зад бараките, в сламата, край боклуците. Но те пък нямаха кола. И пушки нямаха. Те просто бяха *това*, а като всяко момиче, учено или не, циганчето щеше да зяпа, докато е живо, към *онова*. Това е моето опровержение. Щеше да зяпа, милото, без никога да допусне, че ние така искрено искаме да изчезнем в мургавия пъсъчен часовник на времето, който започваше примамливо от края

на шията и се криеше в широките гънки на пазвата и тъй нататък и тъй нататък, докато дойде ред този часовник да бъде обърнат, защото той на този принцип е направен и всъщност заради туй. Опровержението ми вече е напълно готово, то може дори да се формулира съвсем точно: „Обърни пясъчния часовник, за да пребъдеш!“ – а може и разказвателно да се защити от всички страни: „Ето, ние имаме кола и пушки и сме такива, каквито сме за сметка не на някого друго, а за сметка на самите нас, като всяко нещо в живота, за сметка на собствената си образована дивотия, която не ни разрешава да идем с нашата магьосница в сламата, край боклуците, зад бараките, тъй както нейната неуква нежност не й разрешава да дойде да седне в колата с чувството на стопанка, да отмести скъпите ни пушки като клечки за зъби и да ни пусне в безкрайната мелница сред пясъчинките на времето – така е, така е.“ И тук аз мога да приключа тази история, но ако си спомняте, съм още във въздуха и не мога да остана така да вися – нали затуй зяпам надолу и куражът ми надобелява заедно с Дунава. Пуша и чакам да кажат да затегнем коланите, да угасим цигарите. Да светнат тези надписи пред нас и да поемем дъх издълбоко.

На франкфуртската гара времето беше мъгливо, такова беше времето и на франкфуртското летище, после имаше облаци, но самолетът като едно нищо излезе над тях и дълго време неговото слънчево зайче пътуваше заедно с нас и от някой ламаринен покрив или пък воден басейн блясваше като обратно слънце в очите ни.

Най-сетне казаха за коланите. Казаха и каква е температурата на въздуха в София. Кубетата на Александър Невски лъснаха и аз разпознах реката Искър и тесните любими шосета. Ръцете ми бяха силно изпотени, бабичката до мене разправяше нещо за летището на Чикаго и за някакво палто, което синът й там купил само за да я посрещне в студентното. Идиотска мисъл ме поразя: „Сега можем вече и да паднем.“ Не ми се вярваше, че мога да умра *тука*. И даже да се случеше, не беше толкова страшно. Не знам защо.

Пистата идваше все по-близо, чух как тропнаха колесарите и разбрах, че всъщност е имало много голям смисъл да се пътува. Където и да е – надалеч.

Защото как иначе човек ще разпознае това от онова?

Бях горд. Страхотно важен. Така и слязох по стълбичката от самолета към автобуса, така погледнах от автобуса към терасата с посрещаните.

И после бях едно щастливо, уморено нищо – когато видях как

Това и онова

децата ми махат с ръце и подскачат.

КРАЙ

© 1983 Дончо Цончев

Сканиране, разпознаване и редакция: Светослав Иванов, 2007

Публикация:

Дончо Цончев
ПРАЗНИК БЕЗ ПОДАРЪК

I издание

Рецензент Кръстю Куюмджиев
Редактор Стефан Поптонев
Художник Веселин Павлов
Художествен редактор Александър Хачатурян
Технически редактор Тодор Бъчваров
Коректор Нина Велчева

Издателски № 7082

Дадена за набор на 6.I.1983 г.

Подписана за печат на 10.IV.1983 г.

Излязла м. май

Печатни коли 11,50. Издателски коли 9,59

Условно-издателски коли 9,53.

Формат 84×108/32. Тираж 20 110

Цена 1,20 лв.

Код 22/9536222211/5605-9-83

Партиздат – София, бул. „В.И.Ленин“ № 47
ДП „Д. Благоев“ – София, ул. „Н. Ракин“ № 2

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/3171>]